

วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี

ปีที่ 22 ฉบับที่ 3 เดือนกรกฎาคม ถึง กันยายน 2569

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดโทษอาญาในการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา

CRIMINAL PENALTIES FOR CHARGING EXCESSIVE INTEREST LEGAL ISSUES CONCERNING RATES

วชิรวิทย์ ภูคำใบ*, สุระทิน ชัยทองคำ

Wachirawit pookambai*, Suratin Chaithongkam

นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี

Master of Laws, Criminal Law and Criminal Justice, School of Law,

Sripatum University, Chonburi

*Corresponding Author e-Mail: wachirawit69boy@gmail.com

(Received: 2026, May 29; Revised: 2026, July 22; Accepted: 2026, July 25)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดโทษอาญาในการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราตามพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2560 โดยวิเคราะห์ความเหมาะสมของมาตรการลงโทษทางอาญาและผลทางกฎหมายที่เกิดจากการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา รวมทั้งศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายของสาธารณรัฐสิงคโปร์ สหพันธรัฐมาเลเซีย ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา เพื่อค้นหาแนวทางพัฒนากฎหมายไทยให้สามารถคุ้มครองลูกหนี้และป้องกันการเอารัดเอาเปรียบจากเจ้าหนี้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าลูกหนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากตำรา หนังสือ บทความ งานวิจัย วารสาร วิทยานิพนธ์ สื่อสิ่งพิมพ์และอิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงคำพิพากษาวินิจฉัยของศาล ทั้งภาษาไทยและต่างประเทศ โดยวิเคราะห์เชิงเนื้อหา จัดหมวดหมู่ แยกประเด็น และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำมาสรุปและอภิปรายเชิงเปรียบเทียบให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่ากฎหมายไทยยังมีข้อจำกัดสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ การไม่กำหนดให้การกระทำผิดซ้ำและการประกอบธุรกิจให้กู้ยืมเงินเกินอัตราเป็นเหตุเพิ่มโทษ การไม่มีบทบัญญัติรองรับกรณีการทำความผิดในลักษณะเป็นกลุ่มหรือเครือข่าย และการที่พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2560 มิได้กำหนดผลทางแพ่งของการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราไว้อย่างชัดเจน ทำให้ต้องอาศัยการตีความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และแนวคำพิพากษาศาลฎีกา ส่งผลให้การคุ้มครองลูกหนี้ยังไม่มีประสิทธิภาพ

ผู้วิจัยเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2560 โดยกำหนดให้การกระทำผิดซ้ำ การให้กู้ยืมเงินเป็นปกติธุระเพื่อแสวงหากำไร และการทำความผิดในลักษณะเป็นเครือข่ายหรือกลุ่มบุคคล เป็นเหตุเพิ่มโทษทางอาญา นอกจากนี้ควรกำหนดผลทางแพ่งของการเรียกดอกเบี้ย

วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี

ปีที่ 22 ฉบับที่ 3 เดือนกรกฎาคม ถึง กันยายน 2569

เกินอัตราไว้โดยตรงในพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2560 โดยการกำหนดให้ดอกเบี้ยส่วนที่เกินอัตรากฎหมายเป็นโมฆะ และให้นำเงินที่ลูกหนี้ชำระเกินไปตัดต้นเงินโดยอัตโนมัติ เพื่อให้ได้รับการคุ้มครองและเป็นธรรมต่อลูกหนี้

คำสำคัญ: ดอกเบี้ยเกินอัตรา; กู้ยืมเงินในลักษณะเป็นปกติธุระ; การกระทำความผิดซ้ำ

ABSTRACT

This research aims to examine the legal issues concerning the imposition of criminal penalties for charging excessive interest under the Act on Prohibition of Charging Excessive Interest Rates, B.E.2560 (2017). The study analyzes the appropriateness of criminal sanctions and the legal consequences arising from charging excessive interest. It also conducts a comparative study of the laws of Singapore, Malaysia, Japan, and the United States of America to identify approaches for developing Thai law to more effectively protect debtors and prevent exploitation by creditors who have greater economic power. The study collects and analyzes information from textbooks, books, academic articles, research studies, journals, theses, print and electronic media, as well as Thai and foreign court judgments. Content analysis is employed to categorize the information, identify key issues, and synthesize the findings in order to draw conclusions and conduct a comparative discussion in accordance with the research objectives.

The findings reveal three significant limitations in the current Thai legal framework. First, the law does not provide for recidivism or engaging in moneylending as a regular business for profit as aggravating circumstances warranting enhanced criminal penalties. Second, there are no provisions addressing offenses committed by groups or networks. Third, the Act on Prohibition of Charging Excessive Interest Rates, B.E.2560 (2017), does not clearly prescribe the civil consequences of charging excessive interest. Consequently, determining such consequences requires reliance on interpretations of the Civil and Commercial Code and Supreme Court precedents, resulting in ineffective protection of debtors.

The researcher proposes amending the Act on Prohibition of Charging Excessive Interest Rates, B.E.2560 (2017), by stipulating that recidivism, engaging in moneylending as a regular business for profit, and committing offenses as part of a network or group of persons constitute aggravating circumstances warranting enhanced criminal penalties. In addition, the civil consequences of charging excessive interest should be expressly prescribed in the Act.

Specifically, the portion of interest exceeding the legal limit should be declared void, and any amount paid by the debtor in excess of the legal limit should be automatically applied toward the principal. These measures would provide debtors with more effective protection and ensure greater fairness.

Keywords: Excessive Interest Rates; Moneylending as a Regular Business; Recidivism

บทนำ

“ปัญหานี้นอกระบบ” มักก่อให้เกิดเป็นประเด็นปัญหาสำคัญทางสังคมและเศรษฐกิจของประเทศที่ต้องเร่งแก้ไขอย่างเป็นระบบทั้งการใช้ความรุนแรงในการทวงหนี้รวมถึง แหล่งการเงินที่เกิดขึ้นตามความจำเป็นและสภาพแวดล้อมโดยไม่มีระเบียบกฎหมายที่ไม่มีการติดตามควบคุมจากทางราชการ การกู้เงินนอกระบบมักมีการหลีกเลี่ยงกฎหมายด้วยการทำสัญญาอำพราง กล่าวโดยสรุปว่าปัญหานี้นอกระบบ หมายถึงการกู้หนี้ ทั้งในรูปแบบของตัวเงินและสิ่งของที่อยู่นอกระบบสถาบันการเงิน ไม่ได้อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของธนาคารแห่งประเทศไทยและกระทรวงการคลัง โดยการกู้หนี้ยืมสินไม่ได้ให้ความสำคัญกับหลักฐานการกู้ยืมเงินและมีอัตราดอกเบี้ยสูงเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด (กฤตกร จินดาวัฒน์, 2559, หน้า 1) เมื่อมีการผิมนัดชำระหนี้ ทำให้ภาระหนี้สินพุ่งสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ยังพบปัญหาจากการทำสัญญาขายฝากหรือการจำนองสินทรัพย์ หากลูกหนี้ไม่สามารถชำระคืนได้ตามกำหนด อาจส่งผลให้สูญเสียกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินหรือถูกยึดทรัพย์ได้ในที่สุด (สุรางค์รัตน์ จำเริญพล, ออนไลน์, 2557) กรณีตำรวจสอบสวนกลาง (CIB) จับเจ้าแม่เงินกู้ ดอกเบี้ยโหด ยืม 4 ล้านบาท แต่คิดต้นทบทดอกเกือบ 10 ล้านบาท โดยตำรวจสอบสวนกลาง (CIB) กองบังคับการปราบปราม (บก.ป.) ได้ร่วมกันจับกุม นางสาว อ. อายุ 35 ปี ตามหมายจับศาลจังหวัดนนทบุรี ในความผิดฐานให้บุคคลยืมเงิน โดยคิดดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนดและกระทำการทวงหนี้โดยการข่มขู่ การใช้ความรุนแรงหรือกระทำการอื่นใดที่ทำให้เกิดความเสียหายแก่ร่างกายชื่อเสียงหรือทรัพย์สินของลูกหนี้หรือผู้อื่นโดยคิดดอกเบี้ยอัตราสูงสุดถึงร้อยละ 66 ต่อวัน หรือคิดเป็นร้อยละ 2,190 บาทต่อปี ซึ่งสูงกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ที่ไม่เกินร้อยละ 15 ต่อปีไปเป็นอย่างมากโดยผู้เสียหายได้พยายามชำระเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยให้ไปแล้วเป็นจำนวนรวมกว่า 9 ล้านบาท แต่ด้วยอัตราดอกเบี้ยที่สูงเกินจริงทำให้หนี้สินไม่หมดสิ้น (กรุงเทพธุรกิจ, ออนไลน์, 2568)

จากปัญหาทั้งเรื่องการเรียกดอกเบี้ยในอัตราเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดซึ่งเป็นการเอารัดเอาเปรียบลูกหนี้ รวมถึงการใช้วิธีการทวงหนี้ที่รุนแรงผิดกฎหมายดังที่กล่าวข้างต้น รัฐจึงดำเนินการอย่างจริงจังกับเจ้าหนี้นอกระบบ โดยสำนักงานตำรวจแห่งชาติรายงานว่าการจับกุม บุคคลที่กระทำความผิดเกี่ยวกับปัญหานี้นอกระบบทั่วประเทศเพื่อจับกุมผู้ที่กระทำการปล่อยเงินกู้ด้วยวิธีการที่ผิดกฎหมายอย่างต่อเนื่องโดยผลการดำเนินการจับกุมผู้กระทำความผิดนับตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ.2559 เป็นต้นมาถึงสิ้นเดือน มกราคม พ.ศ.2564 มีจำนวนทั้งสิ้น 8,593 ราย (สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง, ออนไลน์, 2564) ซึ่งพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกิน

อัตรา พ.ศ.2560 ยังไม่สามารถนำมาใช้แก้ไขปัญหานายทุนนอกระบบได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยพบว่าการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวยังมีปัญหาสำคัญ 3 ประการดังต่อไปนี้

ประเด็นปัญหาที่ 1 ปัญหาการลงโทษผู้ให้กู้ยืมกระทำความผิดซ้ำ ปัญหาการยังไม่มีบทลงโทษผู้ให้กู้ยืมเงินที่กระทำความผิดซ้ำหรือเป็นอาชญากรรมซ้ำ มีปัญหาสำคัญคือการเพิ่มโทษที่ยังไม่ยับยั้งการกระทำความผิดจริง ผู้ทำผิดมักมองว่าเป็นต้นทุนธุรกิจ ปัญหาหลักคือการบังคับใช้กฎหมายไม่ต่อเนื่อง, การพิสูจน์ "การทำเป็นอาชญากรรม" ที่ยาก, และการที่ผู้ต้องขังกลับมาทำซ้ำหลังพ้นโทษ ซึ่งพฤติกรรมของผู้ให้กู้ยืมนั้นส่วนมากจะกระทำความผิดในรูปแบบของนายทุนผู้ให้กู้ยืมและมีการปล่อยเงินกู้มีลักษณะเอาเปรียบผู้กู้เป็นอย่างมากอีกทั้งมีทีมงานในการปล่อยเงินกู้และทวงหนี้ยังมีลักษณะเป็นอาชญากรรมและเป็นการแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ

ประเด็นปัญหาที่ 2 ประเด็นปัญหาการไม่มีบทลงโทษของกลุ่มบุคคลที่ผู้กู้ยืมเงินเกินอัตราที่กฎหมายกำหนด ปัญหานายทุนนอกระบบในประเทศไทยเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อทั้งเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการกู้ยืมเงินและการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา รัฐบาลปัจจุบันจึงได้ดำเนินการแก้ไขปัญหานี้ผ่านการปรับปรุงซึ่งประเทศไทยมีกฎหมายที่ลงโทษผู้ที่ปล่อยเงินกู้และเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราฉบับแรกคือ พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2475 (2475, หน้า 461) พบว่ามีปัญหาและอุปสรรคเกิดขึ้นหลายประการเช่น เจ้าหน้าที่เงินกู้พยายามหาช่องทางหลีกเลี่ยงกฎหมายโดยคิดหาวิธีการปล่อยเงินกู้ในรูปแบบต่างๆจนบางครั้งอาจมองได้ว่ามีลักษณะเป็นการอำพรางการกู้ยืมเงิน นอกจากนี้ยังคงกระทำการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราอยู่เช่นเดิม

ประเด็นปัญหาที่ 3 ประเด็นปัญหาการชำระดอกเบี้ยเกินอัตราที่กฎหมายกำหนด แม้พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2560 จะเป็นกฎหมายพิเศษที่มีเจตนารมณ์มุ่งคุ้มครองผู้กู้ยืมและป้องกันการเอารัดเอาเปรียบจากการเรียกรับดอกเบี้ยในอัตราที่ไม่เป็นธรรม แต่โดยที่กฎหมายฉบับดังกล่าวไม่ได้กำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยไว้เป็นการเฉพาะ ในทางปฏิบัติสำหรับการกู้ยืมเงินทั่วไปที่มีค่าใช้จ่ายสินเชื่อโดยสถาบันการเงิน จึงยังคงต้องปรับใช้บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นหลัก **ผลในทางกฎหมาย** กรณีที่มีการเรียกและชำระดอกเบี้ยเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด เนื่องจากพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2560 มิได้บัญญัติหลักเกณฑ์ในส่วนนี้ไว้โดยชัดแจ้ง จึงต้องนำบทบัญญัติทั่วไปในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาปรับใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลักเรื่อง “การชำระหนี้ตามอำเภอใจ” ตามมาตรา 407 ในเวลาต่อมา แนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกาได้มีวิวัฒนาการไปในทิศทางที่มุ่งคุ้มครองผู้กู้ยืมมากยิ่งขึ้น โดยวางหลักว่าเมื่อข้อตกลงเรื่องดอกเบี้ยเป็นโมฆะ เจ้าหนี้ย่อมไม่มีสิทธิได้รับดอกเบี้ยตามกฎหมาย เงินที่ลูกหนี้ชำระไปแล้วจึงไม่อาจนำไปหักทอนกับดอกเบี้ยที่ไม่มีสิทธิเรียกได้ แต่ต้องนำไปชำระคืนต้นเงินทั้งหมด ซึ่งสะท้อนถึงการปรับใช้หลักกฎหมายได้เพื่อเยียวยาและสร้างความเป็นธรรมเชิงผลลัพธ์ให้แก่ลูกหนี้

จากปัญหาที่กล่าวข้างต้นผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการกำหนดอัตราดอกเบี้ยที่เหมาะสมและการปรับโครงสร้างมาตรการทางกฎหมายภายใต้พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2560 โดยมุ่งพิจารณาความสอดคล้องกับหลักการกำหนดโทษอาญาเท่าที่จำเป็นเพื่อเสนอข้อปรับปรุงให้

การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน อันเป็นที่มาของการศึกษาครั้งนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติ ความหมาย แนวความคิด ทฤษฎีหลักการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการกู้ยืมเงินโดยห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราของต่างประเทศและประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการกู้ยืมเงินโดยห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราของต่างประเทศและประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคการบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2560
4. เพื่อเสนอแนะและแนวทางที่เหมาะสมในการบังคับใช้มาตรการทางอาญาตามพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2560 เพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการใช้การตีความให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกฎหมายฉบับนี้ และสามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สมมติฐานของการวิจัย

การบังคับใช้พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2560 ปัจจุบันโดยเฉพาะการกำหนดโทษจำคุกและอัตราโทษทางอาญา ไม่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและระดับความรุนแรงของผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิด อีกทั้งยังไม่สามารถป้องกันและยับยั้งการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้สมมติฐานของการศึกษาจึงตั้งอยู่บนข้อสันนิษฐานว่า การปรับปรุงกฎหมายโดยลดการพึ่งพามาตรการทางอาญาแบบตายตัว และเสริมสร้างมาตรการทางแพ่งหรือมาตรการอื่นที่มุ่งเน้นการเยียวยาความเสียหายและความรับผิดชอบของผู้ให้กู้ รวมถึงการกำหนดขอบเขตความรับผิดชอบให้ครอบคลุมถึงผู้เป็นเจ้าของเงินกู้หรือผู้ใช้ให้ผู้อื่นกระทำการแทน

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (document research) ทั้งที่เป็นเอกสารภาษาไทยและต่างประเทศ โดยศึกษาทั้งบทความทางวิชาการ แนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ตัวบทกฎหมาย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (ออนไลน์, 2560) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2560 ตลอดจนกฎระเบียบ ข้อบังคับ หรือประกาศที่เกี่ยวข้องกับการกู้ยืมเงิน โดยห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา ตลอดจนงานวิจัย วิทยานิพนธ์และการศึกษาอิสระต่าง ๆ รวมถึงการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทยกับกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ สาธารณรัฐสิงคโปร์ สหพันธรัฐมาเลเซีย ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา โดยศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ได้แก่ ตำรา

หนังสือ บทความ งานวิจัย วารสาร วิทยานิพนธ์ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงคำพิพากษาศาลฎีกาและคำวินิจฉัยของศาล ทั้งภาษาไทยและต่างประเทศ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) ผ่านกระบวนการจัดหมวดหมู่ แยกประเด็น และสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่างๆ เพื่อค้นหาข้อเท็จจริง แนวคิด หลักกฎหมาย และสาระสำคัญที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำมาสรุปและอภิปรายเชิงเปรียบเทียบ เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับมาตรการลงโทษผู้กระทำความผิดซ้ำ ปัญหาสำคัญประการแรกเกี่ยวกับมาตรการลงโทษคือ พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2560 ยังมีได้บัญญัติให้ “การกระทำผิดซ้ำ” เป็นเหตุลดอัตราหรือเหตุเพิ่มโทษไว้โดยเฉพาะ ทั้งที่ในทางปฏิบัติ การเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา มักมิได้เกิดจากการกระทำเพียงครั้งเดียว หากแต่ปรากฏในลักษณะที่ผู้กระทำความผิดยังคงให้กู้ยืมเงินและเรียกประโยชน์เกินอัตราที่กฎหมายกำหนดต่อเนื่องกันหลายคราว หรือยึดถือเป็นทางแสวงหากำไรจากความเดือดร้อนของลูกหนี้ การที่กฎหมายใช้กรอบโทษเดียวกันทั้งแก่ผู้กระทำความผิดครั้งแรกและผู้ซึ่งเคยถูกลงโทษมาแล้ว ย่อมทำให้การลงโทษไม่อาจจำแนกความแตกต่างแห่งพฤติการณ์และความหนักเบาแห่งความผิดได้อย่างเหมาะสม

จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ แล้วนั้นจะเห็นได้ว่า ปัญหาของกฎหมายไทยในส่วนนี้อยู่ที่กฎหมายยังมิได้กำหนดให้ “การกระทำผิดซ้ำ” เป็นเหตุเพิ่มโทษไว้อย่างชัดเจน ทั้งที่พฤติการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงเจตนาแสวงหาประโยชน์อย่างต่อเนื่อง การไม่มีบทบัญญัติในลักษณะดังกล่าวจึงทำให้กฎหมายไทยยังไม่อาจจำแนกความแตกต่างระหว่างผู้กระทำความผิดครั้งแรกกับผู้กระทำความผิดซ้ำได้อย่างเหมาะสม ปัญหาของกฎหมายไทยในประเด็นนี้มีใช่เพียงว่าโทษที่กำหนดไว้เบาหรือหนักเกินไป หากแต่อยู่ที่การที่กฎหมายยังมิได้บัญญัติหลักเกณฑ์สำหรับจำแนกระดับความร้ายแรงของผู้กระทำความผิดตามลักษณะการกระทำไว้อย่างชัดเจน

2. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับมาตรการลงโทษผู้ให้กู้ยืมของกลุ่มบุคคลที่ให้กู้ยืมเงินเกินอัตรา ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งของมาตรการลงโทษตามพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2560 คือการที่กฎหมายยังมิได้บัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการลงโทษผู้กระทำความผิดที่กระทำร่วมกันหลายคน ในลักษณะเป็นกลุ่มหรือเป็นขบวนการไว้อย่างเฉพาะเจาะจง อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาบทบัญญัติของกฎหมายไทยในปัจจุบัน แม้มาตรา 4 จะครอบคลุมการกระทำหลายรูปแบบ และมาตรา 5 จะขยายความรับผิดชอบไปถึงผู้ที่รับโอนสิทธิเรียกร้องโดยรู้อยู่แล้วว่าเป็นสิทธิที่ได้มาจากการกระทำความผิด แต่กฎหมายยังมิได้กำหนดให้การกระทำร่วมกันหลายคนในลักษณะดังกล่าวเป็นเหตุที่ต้องรับโทษหนักขึ้นเป็นพิเศษ ส่งผลให้การลงโทษผู้กระทำในลักษณะเป็นกลุ่มต้องอยู่ภายใต้กรอบโทษเดียวกับผู้กระทำโดยลำพัง

เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ จะเห็นได้ว่าหลายประเทศให้ความสำคัญกับการกระทำในลักษณะเป็นกลุ่มหรือเป็นการประกอบกิจการอย่างชัดเจน ในกรณีของสาธารณรัฐสิงคโปร์ รัฐบัญญัติการให้กู้ยืมเงิน ค.ศ.2008 (Moneylenders Act 2008) มาตรา 19(1) กำหนดโทษสำหรับการประกอบธุรกิจให้กู้ยืมเงินโดยไม่มีใบอนุญาต และกำหนดโทษที่หนักขึ้นในกรณีที่เป็นการกระทำซ้ำ ขณะเดียวกัน กฎหมายยังมุ่งควบคุมพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจการให้กู้ยืมเงินอย่างจริงจัง นอกจากนี้มาตรา 47 ยังแยกบัญญัติสำหรับการทวงถามหนี้ในลักษณะคุกคาม มักเกิดขึ้นจากการดำเนินการร่วมกันของบุคคลหลายฝ่าย กฎหมายสิงคโปร์จึงมิได้มองการกระทำดังกล่าวเป็นเพียงการกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หากแต่คำนึงถึงลักษณะการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับหลายฝ่ายและผลกระทบที่เกิดขึ้นแก่ผู้กู้โดยรวม

จากการวิเคราะห์ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าปัญหาของกฎหมายไทยอยู่ที่ยังมีได้บัญญัติให้การกระทำในลักษณะเป็นกลุ่มหรือเป็นการร่วมกันกระทำความผิดเป็นเหตุที่ต้องรับโทษหนักขึ้นโดยเฉพาะ ทั้งที่พฤติการณ์ดังกล่าวสะท้อนถึงการแสวงหาประโยชน์จากการให้กู้ยืมเงินเกินอัตราในลักษณะที่มีการวางแผนและดำเนินการต่อเนื่อง การที่กฎหมายยังใช้กรอบโทษเดียวกันกับการกระทำโดยบุคคลเดียว จึงทำให้ไม่อาจจำแนกระดับความร้ายแรงของการกระทำได้อย่างเหมาะสม

3. ปัญหาผลทางกฎหมายของการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราที่กฎหมายกำหนด ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งของกฎหมายไทยเกี่ยวกับการห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา คือปัญหาเกี่ยวกับผลทางกฎหมายของการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา โดยเฉพาะในส่วนของผลทางแพ่งของข้อตกลงที่ฝ่าฝืนกฎหมาย และสิทธิของลูกหนี้ในกรณีที่ได้ชำระดอกเบี้ยเกินอัตราไปแล้ว แม้พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2560 จะกำหนดฐานความผิดเกี่ยวกับการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราไว้ในมาตรา 4 และกำหนดโทษทางอาญาไว้ในมาตรา 5 อย่างชัดเจน แต่กฎหมายดังกล่าวกลับมิได้บัญญัติผลทางแพ่งของการกระทำที่ฝ่าฝืนไว้โดยเฉพาะ

ภายใต้กฎหมายไทย การกำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยสำหรับการกู้ยืมเงินของเอกชนทั่วไปยังคงต้องอาศัยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 654 ซึ่งบัญญัติห้ามมิให้คิดดอกเบี้ยเกินร้อยละ 15 ต่อปี และหากมิได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้โดยนิติกรรมหรือโดยบทกฎหมายอันชัดแจ้ง ย่อมต้องใช้อัตราตามมาตรา 7 กล่าวคือร้อยละ 3 ต่อปี อย่างไรก็ตามปัญหาที่สำคัญมิได้อยู่เพียงการกำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยเท่านั้น หากแต่อยู่ที่คำถามสำคัญว่า เมื่อมีการเรียกหรือชำระดอกเบี้ยเกินอัตราไปแล้ว ผลทางแพ่งจะเป็นอย่างไร ซึ่งคำถามเหล่านี้พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2560 มิได้ให้คำตอบไว้โดยตรง ในทางปฏิบัติแนวคำพิพากษาศาลฎีกาในระยะแรกได้วางหลักโดยอาศัยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 407 ซึ่งบัญญัติว่า บุคคลใดได้กระทำการอันใดตามอำเภอใจเสมือนหนึ่งว่าเพื่อชำระหนี้ โดยรู้อยู่ว่าตนไม่มีความผูกพันที่จะต้องชำระ บุคคลนั้นหาสิทธิจะได้รับคืนทรัพย์สินไม่

ต่อมาแนวคำพิพากษาศาลฎีกาได้พัฒนาไปในทิศทางที่ให้ความคุ้มครองลูกหนี้มากขึ้น ประกอบประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 654 ส่งผลให้ข้อตกลงเรื่องดอกเบี้ยตกเป็นโมฆะ และเมื่อข้อตกลงเรื่องดอกเบี้ยเป็นโมฆะ ย่อมถือเสมือนว่าไม่มีการตกลงดอกเบี้ยกันไว้ เจ้าหนี้จึงไม่มีสิทธิได้รับดอกเบี้ยก่อนผิดนัด และเงินที่ลูกหนี้ได้ชำระไปแล้วต้องนำไปหักคืนเงินทั้งหมด ไม่อาจนำไปหักเป็นดอกเบี้ยที่เจ้าหนี้ไม่มีสิทธิ

เรียกได้ แนวคำพิพากษาดังกล่าวมีนัยสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นการขยับจากแนวคิดเรื่อง “การชำระโดยสมัครใจ” ไปสู่แนวคิดที่ให้ความสำคัญกับผลของความไม่ชอบด้วยกฎหมายของข้อตกลงเรื่องดอกเบี้ย และใช้หลักลามิควร์ได้ตามมาตรา 406 เป็นฐานในการคืนความเป็นธรรมแก่ลูกหนี้มากขึ้น

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับกฎหมายไทย จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าปัญหาสำคัญมิใช่ว่าไทยไม่มีฐานความผิดหรือไม่มีโทษอาญา เพราะพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2560 มาตรา 4 และมาตรา 5 ได้กำหนดไว้แล้ว แต่ปัญหาอยู่ที่กฎหมายไทยยังขาดบทบัญญัติเฉพาะที่กำหนดผลทางแพ่งของการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราไว้อย่างชัดเจน

อภิปรายผล

จากการศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราของประเทศไทย ภายใต้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2560 ประกอบกับการวิเคราะห์แนวคำพิพากษาศาลฎีกา และการเปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศ ได้แก่ สาธารณรัฐสิงคโปร์ สหพันธรัฐมาเลเซีย ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา พบว่าแม้กฎหมายไทยจะมีบทบัญญัติที่มุ่งควบคุมการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราและกำหนดโทษทางอาญาไว้โดยชัดเจน แต่กฎหมายดังกล่าวยังมีข้อจำกัดหลายประการที่ทำให้การคุ้มครองผู้กู้และการยับยั้งการเอารัดเอาเปรียบทางเศรษฐกิจไม่สามารถบรรลุผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปัญหาดังกล่าวสามารถสรุปได้เป็น 3 ประเด็นสำคัญ ดังต่อไปนี้

ประการแรก ปัญหาความเหมาะสมของมาตรการลงโทษผู้ให้กู้ยืมที่กระทำความผิดซ้ำโดยกฎหมายไทยได้กำหนดโทษทางอาญาเป็นกลไกหลักในการควบคุมการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา อย่างไรก็ตามพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2560 ยังคงกำหนดกรอบโทษทางอาญาไว้ในลักษณะเดียวกันสำหรับพฤติกรรมหลายรูปแบบ เช่น การเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา การกำหนดข้อความอันเป็นเท็จเพื่อปกปิดจำนวนเงินกู้ หรือการเรียกประโยชน์ตอบแทนในรูปแบบอื่นที่เกินสมควรตามเงื่อนไขแห่งการกู้ยืมเงิน ทั้งที่พฤติกรรมเหล่านี้มีระดับความร้ายแรงและผลกระทบแตกต่างกัน นอกจากนี้ กฎหมายไทยยังมิได้กำหนดการกระทำผิดซ้ำ ทั้งที่ในทางปฏิบัติ ปัญหาการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรามักเกิดขึ้นในลักษณะต่อเนื่อง

เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ จะเห็นได้ว่าหลายประเทศให้ความสำคัญกับการกระทำผิดซ้ำอย่างชัดเจน ในกรณีของสาธารณรัฐสิงคโปร์ รัฐบัญญัติการให้กู้ยืมเงิน ค.ศ.2008 (Singapore Statutes, Online, 2020) มาตรา 19(1) กำหนดว่าบุคคลใดฝ่าฝืนหรือช่วยเหลือในการฝ่าฝืนมาตรา 5(1) ซึ่งเป็นบทห้ามการประกอบธุรกิจให้กู้ยืมเงินโดยไม่มีใบอนุญาต ย่อมมีความผิด โดยหากเป็นบุคคลธรรมดา ให้ระวางโทษปรับไม่น้อยกว่า 30,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ แต่ไม่เกิน 300,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ และจำคุกไม่เกิน 4 ปี และหากเป็นความผิดครั้งที่สองหรือครั้งที่ต่อไป ให้จำคุกได้ไม่เกิน 7 ปี ขณะเดียวกัน มาตรา 19(2) ยังกำหนดโทษเขียนเพิ่มเติมในบางกรณี โดยความผิดครั้งแรกเขียนได้ไม่เกิน 6 ครั้ง และหากเป็นความผิดครั้งที่สองหรือครั้งที่ต่อไป เขียนได้ไม่เกิน 12 ครั้ง บทบัญญัติดังกล่าวจึงแสดงให้เห็นว่า กฎหมายสิงคโปร์ถือเอาการกระทำผิด

ซ้ำเป็นเหตุที่ทำให้ต้องรับโทษหนักขึ้น มิใช่ใช้กรอบโทษเดียวกับทุกกรณี นอกจากนี้ มาตรา 47(1) แห่งกฎหมายฉบับเดียวกันยังแยกบัญญัติไว้ต่างหากสำหรับกรณีการทวงถามหนี้ในลักษณะคุกคาม ข่มขู่ ภัยตาย หรือก่อความเดือดร้อนรำคาญแก่ลูกหนี้หรือบุคคลอื่น โดยมาตรา 47(1)(d) กำหนดโทษสำหรับบุคคลธรรมดาว่า หากเป็นความผิดครั้งแรก ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี และปรับตั้งแต่ 5,000 ถึง 50,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ แต่หากเป็นการกระทำความผิดซ้ำ ให้ต้องระวางโทษจำคุกขั้นต่ำ 2 ปี ถึงสูงสุด 9 ปี และปรับตั้งแต่ 6,000 ถึง 60,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ อีกทั้งมาตรา 47(3) ยังเชื่อมโยงโทษเหวี่ยงกับความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ทรัพย์สินหรือร่างกายของบุคคล

จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ปัญหาของกฎหมายไทยในส่วนนี้อยู่ที่กฎหมายยังไม่ได้กำหนดให้ “การกระทำความผิดซ้ำ” เป็นเหตุเพิ่มโทษไว้อย่างชัดเจน ทั้งที่พฤติการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงเจตนาแสวงหาประโยชน์อย่างต่อเนื่อง และแสดงให้เห็นด้วยว่าโทษที่กฎหมายบัญญัติไว้เดิมยังไม่อาจยับยั้งผู้กระทำความผิดได้เพียงพอ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ปัญหาของกฎหมายไทยในประเด็นนี้มีไข่เพียงว่าโทษที่กำหนดไว้เบาหรือหนักเกินไป หากแต่อยู่ที่การที่กฎหมายยังมิได้บัญญัติหลักเกณฑ์สำหรับจำแนกระดับความร้ายแรงของผู้กระทำความผิดตามลักษณะการกระทำไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้มาตรการลงโทษสอดคล้องกับหลักความได้สัดส่วน หลักการยับยั้งการกระทำความผิดในอนาคต และเจตนารมณ์ของกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองผู้กู้จากการเอารัดเอาเปรียบ

ประการที่สอง ปัญหาการไม่มีบทลงโทษกลุ่มบุคคลที่ให้อภัยเงินเกินอัตราที่กฎหมายกำหนด โดยเฉพาะการขาดเกณฑ์การเพิ่มโทษแก่ผู้กระทำความผิดในลักษณะเป็นอาชีพหรือเป็นเครือข่าย ทั้งที่ข้อเท็จจริง พฤติการณ์การเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรามักมีลักษณะเป็นธุรกิจมุ่งแสวงหาประโยชน์บนความเดือดร้อนของลูกหนี้อย่างเป็นระบบ

สหพันธรัฐมาเลเซีย พระราชบัญญัติการกู้ยืมเงิน ค.ศ.1951 (Moneylenders Act 1951, Online, 1951) ได้วางกลไกควบคุมผ่านระบบใบอนุญาตและการกำกับดูแลอย่างใกล้ชิด โดยผู้ประกอบการให้กู้ยืมเงินต้องได้รับอนุญาตและอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่นายทะเบียนกำหนด การฝ่าฝืนเงื่อนไขดังกล่าวอาจนำไปสู่การระงับหรือเพิกถอนใบอนุญาต ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการดำเนินกิจการของผู้ให้กู้ แนวทางดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า กฎหมายมาเลเซียให้ความสำคัญกับการควบคุมการประกอบกิจการในลักษณะที่มีการดำเนินงานร่วมกันหลายฝ่าย กรณีของประเทศญี่ปุ่น การควบคุมการให้กู้ยืมเงินอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจให้กู้ยืมเงิน ค.ศ.1983 (Money Lending Business Act) ให้อำนาจหน่วยงานของรัฐในการสั่งปรับปรุงการดำเนินงาน พักใช้ หรือเพิกถอนการจดทะเบียนของผู้ประกอบธุรกิจ หากพบว่ามี การฝ่าฝืนกฎหมายอย่างร้ายแรง

จากการวิเคราะห์ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าปัญหาของกฎหมายไทยอยู่ที่ยังมิได้บัญญัติให้การกระทำในลักษณะเป็นกลุ่มหรือเป็นการร่วมกันกระทำความผิดเป็นเหตุที่ต้องรับโทษหนักขึ้นโดยเฉพาะ ทั้งที่พฤติการณ์ดังกล่าวสะท้อนถึงการแสวงหาประโยชน์จากการให้กู้ยืมเงินเกินอัตราในลักษณะที่มีการวางแผนและดำเนินการต่อเนื่อง การที่กฎหมายยังใช้กรอบโทษเดียวกันกับการกระทำโดยบุคคลเดียว จึงทำให้ไม่อาจ

จำแนกระดับความร้ายแรงของการกระทำได้อย่างเหมาะสม หากแต่อยู่ที่การที่กฎหมายยังมิได้กำหนดหลักเกณฑ์สำหรับรองรับพฤติการณ์ที่มีการร่วมกันกระทำความผิดอย่างชัดเจน

ประการที่สาม ปัญหาเกี่ยวกับผลทางกฎหมายในทางแพ่งของการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา ซึ่งพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2560 มิได้บัญญัติผลทางแพ่งของการฝ่าฝืนไว้โดยตรง ไม่ว่าจะเป็นสภาพของข้อตกลงเรื่องดอกเบี้ย สิทธิของลูกหนี้ในการเรียกคืนเงินที่ชำระเกิน หรือหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการนำเงินที่ลูกหนี้ได้ชำระไปแล้วไปหักคืนเงิน ส่งผลให้การแก้ไขข้อพิพาทในทางปฏิบัติต้องอาศัยบทบัญญัติทั่วไปของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และแนวคำพิพากษาศาลฎีกาเป็นหลัก ย่อมทำให้การคุ้มครองผู้กู้ยังขาดความแน่นอนและอาจนำไปสู่ผลลัพธ์ที่แตกต่างกันในแต่ละคดี

ในกรณีของสาธารณรัฐสิงคโปร์ รัฐบัญญัติการให้กู้ยืมเงิน ค.ศ.2008 ได้กำหนดผลทางกฎหมายของการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราไว้อย่างชัดเจน โดยมาตรา 36(1) และ (2) กำหนดห้ามผู้รับใบอนุญาตทำสัญญาเงินกู้ที่มีอัตราดอกเบี้ยหรือดอกเบี้ยผิบนัดสูงเกินกว่าอัตราสูงสุดที่กฎหมายหรือรัฐมนตรีกำหนด และมาตรา 36(3) บัญญัติว่า หากมีการฝ่าฝืนข้อห้ามดังกล่าว สัญญาเงินกู้นั้นไม่อาจบังคับใช้ต่อผู้กู้หรือผู้ค้าประกันได้ ผู้ให้กู้ไม่มีสิทธิบังคับหลักประกันหรือการค้ำประกันใด ๆ ที่เกี่ยวข้อง และเงินใด ๆ ที่ผู้ให้กู้ได้ชำระหรือเรียกเก็บไปตามสัญญาดังกล่าวไม่อาจฟ้องเรียกคืนได้ในศาล ขณะเดียวกัน มาตรา 36(4) ยังกำหนดความผิดทางอาญาสำหรับผู้รับใบอนุญาตที่ฝ่าฝืนอีกด้วย

ในกรณีของสหพันธรัฐมาเลเซีย พระราชบัญญัติการให้กู้ยืมเงิน ค.ศ.1951 (Moneylenders Act 1951, Online) ก็สะท้อนแนวทางในลักษณะเดียวกัน กล่าวคือ มาตรา 17 กำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยสำหรับเงินกู้ที่มีหลักประกันและไม่มีหลักประกัน และมาตรา 17A ใช้ควบคุมการเรียกดอกเบี้ย ดอกเบี้ยทบต้น หรือผลตอบแทนในลักษณะอื่นใดที่ทำให้ภาระของผู้กู้เกินกว่าที่กฎหมายกำหนด โดยมาตรา 17A(3) บัญญัติชัดเจนว่า ข้อตกลงในส่วนของดอกเบี้ยที่เกินอัตราย่อมไม่มีผลใช้บังคับ และไม่อาจบังคับตามกฎหมายได้ ส่วนมาตรา 17A(4) กำหนดโทษสำหรับการฝ่าฝืนเพิ่มเติม

สำหรับประเทศญี่ปุ่น กฎหมายได้ออกแบบระบบผลทางกฎหมายของการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราไว้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น โดยแยกบทบาทของกฎหมายแต่ละฉบับออกจากกันอย่างมีระบบ กล่าวคือพระราชบัญญัติการจำกัดอัตราดอกเบี้ย ค.ศ.1954 (Interest Rate Restriction Act) มาตรา 1 กำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยตามจำนวนเงินต้น และบัญญัติว่า ดอกเบี้ยส่วนที่เกินจากอัตราดังกล่าวเป็นโมฆะ ขณะเดียวกัน มาตรา 2 และมาตรา 3 ยังวางหลักว่าหากมีการหักดอกเบี้ยล่วงหน้าหรือเรียกผลประโยชน์ในชื่ออื่น ส่วนที่เกินต้องถือเป็นเงินต้นหรือถือเป็นดอกเบี้ยเพื่อการคำนวณตามกฎหมาย ซึ่งมีผลทำให้เงินที่ผู้กู้ชำระเกินไปสามารถถูกนำไปตัดต้นเงินได้โดยตรง นอกจากนี้ ในส่วนของพฤติการณ์ร้ายแรง พระราชบัญญัติว่าด้วยการควบคุมการรับเงินสมทบการรับฝากเงิน และอัตราดอกเบี้ย ค.ศ.1954 มาตรา 5 ยังกำหนดโทษทางอาญาสำหรับการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราในระดับร้ายแรงหรือในลักษณะเป็นปกติธุระอีกด้วย กฎหมายญี่ปุ่นจึงแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การคุ้มครองผู้กู้ที่มีประสิทธิภาพมิได้อาศัยโทษอาญาเพียงอย่างเดียว หากแต่อาศัยการกำหนดผลทางแพ่งให้ตัดประโยชน์ของเจ้าหนี้ออกไปอย่างชัดแจ้งตั้งแต่ต้น (Japanese Law Translation, Online, 1954)

สำหรับสหรัฐอเมริกา แม้ระบบกฎหมายจะกระจายอยู่ในระดับมลรัฐ แต่หลักการสำคัญที่ปรากฏร่วมกันคือ การทำให้ผลทางแพ่งเป็นกลไกหลักในการจัดการกับการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา และใช้ความรับผิดชอบทางอาญาเป็นมาตรการเสริมสำหรับกรณีที่มีความร้ายแรง ตัวอย่างเช่น กฎหมายของมลรัฐนิวยอร์กกำหนดผลทางแพ่งของการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราไว้ใน New York General Obligations Law § 5-511 โดยหลักทำให้ข้อตกลงที่มีลักษณะเป็น สัญญาที่เป็นประโยชน์ (usurious contract) ไม่อาจบังคับได้ และในกรณีร้ายแรง New York Penal Law § 190.40 ยกเว้นการเรียกดอกเบี้ยเกินกว่าร้อยละ 25 ต่อปีเป็นความผิดทางอาญา ซึ่งเป็นวิธีเพิ่มเติมทุนของการกระทำผิดอย่างได้ผลในทางเศรษฐกิจ (The New York State Senate, Online, 2025)

ดังนั้นปัญหาผลทางกฎหมายของการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราในกฎหมายไทยจึงมิใช่เพียงปัญหาการตีความบทบัญญัติหรือความแตกต่างของแนวคำพิพากษา หากแต่เป็นปัญหาของการออกแบบกฎหมายที่ยังไม่เชื่อมโยงมาตรการลงโทษทางอาญาเข้ากับผลทางแพ่งอย่างชัดเจนและเป็นระบบ ทั้งที่การคุ้มครองลูกหนี้ให้ได้ผลอย่างแท้จริงจำเป็นต้องทำให้เจ้าหนี้ไม่อาจได้รับประโยชน์จากการฝ่าฝืนกฎหมายในทางแพ่งควบคู่ไปกับการรับโทษทางอาญา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. ควรเพิ่มเติม บทบัญญัติในพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2560 มาตรา 4/1 (1),(2) ดังนี้ มาตรา 4/1 ในกรณีที่การกระทำความผิดตามมาตรา 4 มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ ให้ศาลลงโทษหนักกว่าที่บัญญัติไว้ในมาตรา 4 โดยให้เพิ่มโทษกึ่งหนึ่ง

(1) ผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดซ้ำภายในกำหนดห้าปีนับแต่วันที่ได้พ้นโทษมาแล้ว

(2) การกระทำความผิดนั้นเป็นการดำเนินการให้กู้ยืมเงินในลักษณะเป็นปกติธุระเพื่อแสวงหาผลประโยชน์

2. ควรเพิ่มเติม บทบัญญัติในพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2560 มาตรา 4/1 (3) ดังนี้ มาตรา 4/1 ในกรณีที่การกระทำความผิดตามมาตรา 4 มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ ให้ศาลลงโทษหนักกว่าที่บัญญัติไว้ในมาตรา 4 โดยให้เพิ่มโทษกึ่งหนึ่ง

(1) ผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดซ้ำภายในกำหนดห้าปีนับแต่วันที่ได้พ้นโทษมาแล้ว

(2) การกระทำความผิดนั้นเป็นการดำเนินการให้กู้ยืมเงินในลักษณะเป็นปกติธุระเพื่อแสวงหาผลประโยชน์

(3) การกระทำความผิดนั้นได้กระทำร่วมกันตั้งแต่สองคนขึ้นไปในลักษณะเป็นเครือข่ายเพื่อประกอบกรให้กู้ยืมเงินโดยเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา

วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี

ปีที่ 22 ฉบับที่ 3 เดือนกรกฎาคม ถึง กันยายน 2569

3. ควรเพิ่มเติม บทบัญญัติในพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2560 มาตรา 4/2 ดังนี้ มาตรา 4/2 บรรดาดอกเบี้ยเกินอัตราที่กฎหมายกำหนดที่ลูกหนี้ได้ชำระมาแล้วนั้นให้ตกเป็นโมฆะและให้นำดอกเบี้ยดังกล่าวไปชำระต้นเงินทั้งหมดที่ยังค้างเจ้าหนี้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษากฎหมายและมาตรการในการกำกับดูแลการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราของประเทศอื่นเพิ่มเติม เช่น สาธารณรัฐเกาหลี สาธารณรัฐประชาชนจีน สหราชอาณาจักร เพื่อนำแนวปฏิบัติที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในบริบทประเทศไทย

2. ควรศึกษาผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยของประเทศไทยในกรณีที่กลุ่มบุคคลหรือบริษัทเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา

3. ควรศึกษาวิธีการในการจัดให้มีการจดทะเบียนการปล่อยเงินกู้ของบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลเพื่อนำมาใช้กับบริบทประเทศไทย

บรรณานุกรม

กฤตกร จินดาวัฒน์. (2559). **ปัญหาหนี้ในระบบและแนวทางการแก้ไขโดยภาครัฐ**. กรุงเทพฯ:

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

กรุงเทพธุรกิจ. (2568, 24 พฤศจิกายน). **“บุกจับเจ้าแม่เงินกู้ดอกโหด ยึด 4 ล้าน คัดต้นทบดอก**

เกือบ 10 ล้าน” (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก:

<https://www.bangkokbiznews.com/news/news-update/1208912> [2569, 20

กุมภาพันธ์].

พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2475. (2475, 26 ตุลาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 49

หน้า 461.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560, 6 เมษายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. 134

(ตอนที่ 40 ก), หน้า 20.

สุรางค์รัตน์ จำเนียรพล. (2557, 21 สิงหาคม). **หนี้ในระบบกับความเป็นธรรมทางสังคม** (ออนไลน์).

เข้าถึงได้จาก: <http://www.cusri.chula.ac.th/backup/download/cluster6.pdf> [2569, 20

กุมภาพันธ์].

สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง. (2564, 9 กันยายน). **สินเชื่อกู้ไฟแนนซ์** (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก:

<https://www.1359.go.th/picodoc/> [2569, 20 กุมภาพันธ์].

Japanese Law Translation. (1954). **Act Regulating the Receipt of Contributions, the**

Receipt of Deposits, and Interest Rates Act No.195 of 1954 (Online). Available:

<https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/3927> [2025, November 20].

วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี

ปีที่ 22 ฉบับที่ 3 เดือนกรกฎาคม ถึง กันยายน 2569

Moneylenders Act 1951. (2015, May 1). *Laws of Malaysia Act 400* (Online). Available: <https://www.lylu.com.my/wp-content/uploads/2023/02/Moneylenders-Act-1951-2015.pdf> [2025, November 20].

Singapore Statutes. (2020). *Moneylenders Act 2008* (2020 Rev. Ed.) (Online). Available: <https://sso.agc.gov.sg> [2025, November 20].

The New York State Senate. (2025). *Consolidated Laws of New York* (Online). Available: <https://www.nysenate.gov/legislation/laws/GOB> [2025, November 20].